

„Dacă primul volum a urmărit să ofere o perspectivă generală asupra arhitecturii globale a statului contemporan și asupra marilor modele politice aflate astăzi în competiție, volumul de față mută centrul de greutate asupra unei întrebări mai concrete, dar nu mai puțin importante: ce înseamnă pentru România să fie stat membru al NATO și al Uniunii Europene?”

Textele reunite aici examinează, din perspective complementare, marile politici și transformări care definesc România contemporană: economia și societatea postcomunistă, digitalizarea și noile forme ale suveranității, prioritățile Uniunii Europene, diplomația publică și culturală, evoluția construcției europene, libertatea de circulație, securitatea euro-atlantică, schimbările climatice, migrația și dinamica vecinătății estice, ilustrată prin cazurile Ucrainei și Republicii Moldova.“

CĂTĂLIN AVRAMESCU

*

„Parte a Proiectului de cercetare fundamentală ENCICLOPEDIA STATULUI CONTEMPORAN, conceput în trei volume, Volumul al II-lea: ROMÂNIA – STAT MEMBRU AL NATO ȘI UE pornește de la ideea principală după care peste trei decenii de la schimbarea de regim (1989) – urmată de aderarea la NATO (2004) și la Uniunea Europeană (2007) – sunt un interval de timp suficient de mare (în termeni sociologici: o generație) pentru a face posibilă și necesară o analiză și o evaluare cuprinzătoare a performanțelor politicilor majore ale statului român contemporan prin comparație cu ale celorlalte state membre, ale statelor candidate, precum și ale altor state mari ale Lumii.“

CRISTIAN-ION POPA

ISBN 978-630-6523-13-9

ENCICLOPEDIA STATULUI CONTEMPORAN
VOL. II
ROMÂNIA STAT MEMBRU AL NATO ȘI UE

ENCICLOPEDIA STATULUI CONTEMPORAN

VOL. II

ROMÂNIA – STAT MEMBRU
AL NATO ȘI UE

COORDONATOR: CRISTIAN-ION POPA

EDITURA INSTITUTULUI DE ȘTIINȚE POLITICE
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE „ION I. C. BRĂȚIANU”

ENCICLOPEDIA STATULUI CONTEMPORAN

VOL. II

ROMÂNIA – STAT MEMBRU AL NATO ȘI UE

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ȘTIINȚE POLITICE
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE
„ION I. C. BRĂȚIANU“

Autorii

Carmen Burcea
Sanda Cincă
Radu Cupcea
Lucian Dumitrescu
Ruxandra Iordache
Lucian Jora
Viorella Manolache
Cristian-Ion Popa
Bogdan-George Rădulescu
Henrieta Anișoara Șerban
Nicolae Țibrigan
Cristina Vohn

ENCICLOPEDIA STATULUI CONTEMPORAN

VOL. II

ROMÂNIA – STAT MEMBRU AL NATO ȘI UE

Coordonator

CRISTIAN-ION POPA

Prefață

CĂTĂLIN AVRAMESCU

**EDITURA
INSTITUTULUI DE ȘTIINȚE POLITICE
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE
„ION I. C. BRĂȚIANU“**

București, 2026

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Enciclopedia statului contemporan / coord.: Cristian-Ion Popa ;
pref.: Cătălin Avramescu. - București : Editura Institutului
de Științe Politice și Relații Internaționale "Ion I.C. Brătianu",
2023-

3 vol.

ISBN 978-630-6523-08-5

Vol 2. : România - stat membru al NATO și UE. - București : Editura
Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale "Ion I.C.
Brătianu", 2026.

- Conține bibliografie. - Index. - ISBN 978-630-6523-13-9

I. Popa, Cristian-Ion (coord.)

II. Avramescu Cătălin (pref.)

327

Tehnoredactare computerizată:

DANIELA PAUL

LILIANA DINCĂ

© INSTITUTUL DE ȘTIINȚE POLITICE
ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE
„ION I. C. BRĂȚIANU“

București – 6, B-dul Iuliu Maniu, nr. 1-3, România
Telefon: 021 316 9661/62

CUPRINS

PREFAȚĂ – Cătălin Avramescu	I
INTRODUCERE – Cristian-Ion Popa	7

PARTEA I

I. ECONOMIE, STAT ȘI SOCIETATE ÎN ROMÂNIA POSTCOMUNISTĂ – Cristian-Ion Popa	39
II. STATUL DIGITAL – Henrieta Șerban	167
III. STATELE UNIUNII EUROPENE – ÎNTRE SUVERANITATEA COGNITIVĂ ȘI SUVERANITATEA DIGITALĂ – Bogdan-George Rădulescu	244
IV. ROMÂNIA ȘI PRIORITĂȚILE UE (2024-2029): ÎNTRE ANGAJAMENTE ȘI PROVOCĂRI – Viorella Manolache	294
V. DIPLOMAȚIA PUBLICĂ ȘI CULTURALĂ ÎN ROMÂNIA ȘI UE – Lucian Jora	326
VI. STATELE MEMBRE ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ. DE LA TRATATUL DE LA PARIS LA TRATATUL DE LA LISABONA – Cristina Vohn	407

VII. SPAȚIUL COMUN FĂRĂ FRONTIERE INTERNE AL UE: EVOLUȚIE, REALIZĂRI ȘI PROVOCĂRI	
– Sanda Cincă	463
VIII. ROMÂNIA DUPĂ 20 DE ANI ÎN NATO. BALANSARE EXTERNĂ SAU SUB-BALANSARE?	
– Lucian Dumitrescu	505

PARTEA a II-a

IX. ROMÂNIA ȘI PROBLEMATICA SCHIMBĂRII CLIMATICE GLOBALE	
– Ruxandra Iordache	523
X. PATRIMONIUL CULTURAL ȘI MIGRAȚIA ÎN UE	
– Carmen Burcea	579

PARTEA a III-a

XI. UCRAINA – SUPRAVIEȚUIRE PRIN EUROPENIZARE	
– Nicolae Țîbrigan	603
XII. R. MOLDOVA – ÎNTRE ASPIRAȚII OCCIDENTALE ȘI REZISTENȚE ORIENTALE	
– Radu Cupcea	651
BIBLIOGRAFIE GENERALĂ	675
INDICI DE NUME	733
AUTORII VOLUMULUI	739

PREFAȚĂ

În epocile mai vechi ale istoriei europene, apartenența politică era, în general, o experiență imediată. Omul știa cine îl guvernează, cui îi aparține și în ce orizont de loialitate își desfășoară existența publică. Cetatea antică, principatul medieval sau chiar statul-națiune aflat în primele sale forme moderne funcționau în interiorul unor geometrii politice relativ simple. Puterea era vizibilă, frontierele erau inteligibile, iar raporturile dintre comunitate și autoritate puteau fi înțelese fără un aparat conceptual excesiv.

Lumea contemporană a schimbat radical această situație.

Statul actual nu mai există într-o stare de autosuficiență politică. El este, simultan, actor suveran și participant la rețele complexe de interdependență economică, juridică, militară, tehnologică și culturală. Exercițiul guvernării nu mai privește doar administrarea unei colectivități delimitate teritorial, ci și capacitatea de a opera într-un spațiu al normelor, alianțelor și vulnerabilităților comune. Într-o asemenea ordine, suveranitatea nu dispare, așa cum au afirmat uneori criticii precipitați ai globalizării, dar își schimbă modalitatea de exercitare. Ea încetează să mai fie exclusivă și devine, într-o măsură importantă, relațională. Acesta este, în fond, cadrul intelectual în care trebuie citit prezentul volum al *Enciclopediei statului contemporan*.

Dacă primul volum a urmărit să ofere o perspectivă generală asupra arhitecturii globale a statului contemporan și asupra marilor modele politice aflate astăzi în competiție, volumul de față mută centrul de greutate asupra unei întrebări mai concrete, dar nu mai puțin importante: ce înseamnă pentru România să fie stat membru al NATO și al Uniunii Europene? Întrebarea poate părea, la prima vedere, una exclusiv instituțională sau diplomatică. În realitate, ea privește însăși transformarea statului român în ultimele decenii. După anul 1989, România a traversat

una dintre cele mai ample schimbări din istoria sa modernă. Prăbușirea regimului comunist nu a însemnat doar înlocuirea unei ordini politice cu alta, ci restructurarea aproape completă a instituțiilor, a economiei, a culturii politice și a imaginarului colectiv. Libertatea politică a fost recâștigată, pluralismul a redevenit posibil, iar reintegrarea în lumea occidentală – multă vreme formulată mai degrabă ca aspirație istorică decât ca proiect realist – a devenit obiectiv explicit al statului român.

Aderarea la NATO, în anul 2004, și la Uniunea Europeană, în anul 2007, au reprezentat borne decisive ale acestui parcurs. Dincolo de semnificația lor diplomatică imediată, cele două procese au produs transformări structurale profunde. România nu a dobândit doar garanții suplimentare de securitate sau acces la piața unică europeană; ea a intrat într-un sistem de reguli, standarde și practici administrative care au remodelat funcționarea statului însuși.

În această privință, judecățile simplificatoare sunt rareori utile.

Există, fără îndoială, motive serioase pentru o evaluare critică a ultimelor decenii. Persistența decalajelor sociale și regionale, fragilitatea unor instituții publice, inconsistența anumitor politici de dezvoltare, dificultățile sistemului educațional și medical, neîncrederea cetățenească sau polarizarea discursului public constituie realități care nu pot fi ignorate. Modernizarea României nu a fost liniară și nici lipsită de costuri. Beneficiile integrării occidentale nu au fost distribuite uniform, iar experiența tranziției a creat, în multe locuri, frustrări legitime și percepția unei rupturi între „cele două Românii”: una urbană, conectată și competitivă, cealaltă vulnerabilă, demografic fragilizată și economic marginalizată.

Dar aceeași onestitate intelectuală obligă și la evitarea unui scepticism disproporționat. Privită în durată istorică, România ultimelor trei decenii este, în multe privințe esențiale, o societate incomparabil mai prosperă, mai liberă și mai sigură decât cea de la începutul tranziției. Consolidarea instituțiilor democratice, dezvoltarea infrastructurii, creșterea economică, extinderea oportunităților individuale, mobilitatea europeană, conectarea la circuitele tehnologice și academice globale sau poziționarea strategică într-un sistem de securitate colectivă reprezintă transformări care nu pot fi minimalizate fără a pierde simțul proporțiilor istorice.

Acest adevăr devine cu atât mai evident într-o epocă marcată de intensificarea insecurității geopolitice.

Războiul de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei a reamintit Europei că ordinea politică liberală nu este un dat natural și ireversibil. Pacea, securitatea și prosperitatea depind de instituții solide, de alianțe credibile și de voința societăților de a apăra anumite valori fundamentale. Pentru România, apartenența la NATO și la Uniunea Europeană nu mai poate fi înțeleasă doar ca expresie a unei opțiuni strategice realizate la începutul anilor 2000, ci ca parte constitutivă a propriei sale securități și stabilități istorice.

În egală măsură, provocările prezentului depășesc domeniul militar propriu-zis. Transformarea digitală, securitatea cibernetică, competiția tehnologică, dezinformarea, migrația, schimbările climatice sau redefinirea raportului dintre piață și protecția socială obligă statele contemporane la forme noi de adaptare. Statul nu mai este chemat doar să administreze teritorii și populații, ci și să guverneze spații informaționale, infrastructuri digitale și fluxuri transnaționale de risc. Tocmai de aceea, înțelegerea prezentului reclamă instrumente intelectuale mai sofisticate decât simpla retorică politică a momentului.

Volumul al doilea al *Enciclopediei statului contemporan* răspunde unei asemenea nevoi de clarificare.

Textele reunite aici examinează, din perspective complementare, marile politici și transformări care definesc România contemporană: economia și societatea postcomunistă, digitalizarea și noile forme ale suveranității, prioritățile Uniunii Europene, diplomația publică și culturală, evoluția construcției europene, libertatea de circulație, securitatea euro-atlantică, schimbările climatice, migrația și dinamica vecinătății estice, ilustrată prin cazurile Ucrainei și Republicii Moldova.

Importanța unui asemenea demers nu rezidă numai în bogăția informației sau în valoarea comparativă a analizelor propuse. Mai important este faptul că volumul evită două tentații intelectuale frecvente în dezbaterile publice actuale: apologetica necritică și critica resentimentară. El nu propune o celebrare convențională a integrării europene și euro-atlantice, după cum nu cultivă nici nostalgia sterilă a unor pretinse alternative istorice ratate. Miza sa este una mai dificilă și, tocmai de aceea, mai utilă: înțelegerea lucidă a unei experiențe istorice aflate încă în desfășurare.

În fond, marile întrebări rămân deschise. Cum poate fi păstrată coeziunea democratică într-o societate traversată de inegalități și neîncredere? Cum poate fi reconciliată exigența securității cu apărarea libertăților

individuale? Cum poate România să își consolideze competitivitatea economică fără a accentua fracturile sociale? Și, poate mai important decât toate, cum poate fi apărută apartenența occidentală a României fără a o transforma într-o simplă formulă retorică, lipsită de conținut civic și instituțional?

Nicio enciclopedie nu poate oferi răspunsuri definitive la asemenea întrebări. Dar poate face ceva la fel de necesar: să pună ordine în complexitate, să ofere criterii de evaluare și să cultive exercițiul judecății informate.

Într-o epocă dominată adesea de reacții rapide, polarizare și simplificări excesive, cunoașterea riguroasă devine ea însăși o formă de responsabilitate civică.

Iar dacă există o concluzie generală care se desprinde din experiența ultimelor decenii, aceasta este, probabil, următoarea: România nu și-a încheiat modernizarea, dar și-a clarificat în mare măsură direcția istorică. Cu toate imperfecțiunile sale, apartenența la spațiul euro-atlantic rămâne cadrul cel mai favorabil pentru consolidarea libertății politice, a prosperității și a securității sale. Nu ca destinație finală garantată, ci ca proiect care reclamă, în fiecare generație, luciditate, competență și voință politică.

Prof. Univ. Dr. Cătălin Avramescu

Director

**Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale
„Ion I. C. Brătianu“ al Academiei Române**